

UDK 821.163.4.09-31

Stručni rad

Čedomir BOGIĆEVIĆ (Podgorica)

**REALNA ENTELEHIJA LJUDSKOGA BIVSTVA
DR RADOSLAV ROTKOVIĆ – „JA, TOLSTOJ I HITLER“***

Ovaj prilog predstavlja prikaz romana Radoslava Rotkovića „Ja, Tolstoj i Hitler“, a nastao je povodom promocije knjige koja je održana u Kotoru, 31. januara 2012. godine.

Ključne riječi: *Radoslav Rotković, roman*

Pred čitaocem se nalazi ingeniozno uzbudljiva drama nastala u samom tkivu ljudskoga života, čija se istoričnost reflektuje u dramskoj formi romanesknoga iskaza koja osvjetljava dramaturgiju ljudskog, pojavljujući se kao dinamična cjelina velikih društvenih tokova koji obuhvataju nekoliko istorijskih i socijalnih formacija koje pisac posmatra, kroz kazivanje glavnoga junaka toga romana, kao onu vrstu stvarnosti koja iziskuje neprekidno uobličavanje, razvijanje i književno-estetsku obradu, jer njenu entelehiju autor crpi iz života kao što je i helenski junak Antej svoju snagu uvijek gubio ako bi odskočio od zemlje. Ovde se dramaturgija životnih feneomena javlja u službi čovjeka, u obliku filozofskih reminiscencija, povijesnih didaktika, socijalnih konfuzija, retoričke estetike, moralne uzvišenosti, oštroumnog iskaza, razborite poruke, satiričnog slikanja i humorističke ekspresije. Takvo saznanje ljudskih stvari u jednoj čudesnoj književnoj formi, koja je bogatija od samog romana, ne može da ponudi apstraktnost suve misli i neistorijska fabula, nego samo ingenium oštroumnoga, razboritoga, humanističkoga, povjesnoga, socijalno-humanoga, pedagoški-poučnoga, enciklopedijskoga i eruditskoga duha, kakva je priroda duha i uma autora toga izuzetnog literarnog djela – akademika Radoslava Rotkovića – književnika, istoričara, dramskog pisca, književnoga kritičara, istoričara književnosti, lingviste, pjesnika, antologičara, montenegriste, političkoga filozofa, poliglote, enciklopediste, leksikografa, prevodioca, urednika, toponomastičara, istoričara umjetnosti,

* Pobjeda, Podgorica, 2011

esejiste, polemičara i publiciste. Invencija pisca udružena sa sposobnošću da otkriva kroz dubine životnih tokova stvarne i istinske vene krvotoka ljudskoga života, podarila je riznici crnogorske literature djelo kojemu u susret ide radost saznanja da u srcu čitaoca počivaju damari, što su ih historijski tokovi ostavili na životnu sudbinu njegova glavnoga junaka, i nagoni ga na duboka razmišljanja o razumskom i iracionalnom, o prirodnom i duhovnom, o pravednom i nepravednom, o moralnom i nemoralnom, o istorijski i društveno opravdanom, nasuprot retrogradnih tokova u ljudskoj samosvijesti. Samo široka ekspresija duha i naučno – literarna potencija pisca toga romana, čije su riječi od zlatnih slova u sitnom vezu na glavnom pravcu radnje, a čitaoca kroz bočne epizode odmara poučnim, moralnim, filozofskim i istorijskim digresijama, što uljepšavaju književnu formu, a životu daju oblik čovječnosti. Monološka bešeda glavnog junaka romana (Ljubo Fon Henčel, unuk Stefana Mitrova Ljubiše, koji dobija 1942. ime Ljubo Perazić koje mu je našenuo lični ljekar Kralja Nikole Petrovića dr Božidar Perazić i koji na bijelom konju, ulazi u oslobođeni Beograd, da bi 1948. godine zbog nejasne uloge u vezi sa slučajem jednog generala dospio u „pržun“ iz kojeg su ta njegova „sićanja“) i dijalozi mnogih zanimljivih likova koji dosežu najviše forme dramaturgije, odlikuju se raskošnom umjetničkom izražajnošću i bujnim tokom narativnosti koja čitaocu ne dozvoljava predah od izvora romanesknoga iskaza do njegova ušća, od uvoda, preko zapleta do njegove kulminacije i raspleta. Kroz stvaralački ingenij pisca toga djela – Rotkovića, kao da se ocrta tvorbena duh Helena: „Bešednik dobar da bude tvorac djela“ (Homer), čija se slobodna misao izražava u sposobnosti bešeđenja i djelanja. Taj je roman potvrda misli velikoga filozofa i književnika Č. Miloša: „Čemu književnost i poezija ako ne služe narodu“ i velikoga filozofa racionalizma i enciklopediste, D. Didroa: „Vrijednost književnosti i umjetnosti je u njihovoj povezanosti sa narodnim životom“. Tu vezu književnoga izraza s dramaturgijom stvarnosti autor romana iskazuje neobičnom formom kojom objedinjava sholastiku i retoriku – stvarnost i formu, stvar i riječ. Nije dovoljno baviti se suštinom bez riječi ili formom bez sadržaja. Veliki su samo oni autori i njihova djela koji spajaju suštinu i formu – *res* i *verba*, jer se samo na taj način može tretirati čovjek kao ljudsko biće i središte svijeta, kao sunce u galaksiji i tražiti snagu književnoga iskaza u svijetu kao ljudskom zavičaju. Tako je i autor ovoga romana sastavio čudesne varijetete narodnoga jezika kao književne forme, obogativši crnogorski književni izraz, unoseći u njega toplinu srca, razboritu i filozofsku misao, ali takvu filozofsku gnoseologiju koju će on poput Voltera izmjesiti iz sholasike filozofskih disciplina i apstraktnih struktura mišljenja u realne tokove književnoga i literarnoga sadržaja, pa tako filozofija, etika, istorija, retorika, pravda i poetika bivaju neposredno integrisani u ljudsku misao kao sastavni

dio čovjeka-duha i čovjeka-tijela. Roman obiluje dramatičnim kafkijanskim nabojem, što dramaturgiju romana čini izuzetno privlačnom i uzbudljivom, ali za razliku od glavnoga Kafkinog junaka iz romana *Proces*, glavni junak Rotkovićevega romana, naoružan voljnošću i optimizmom, pobjeđuje birokratski duh etatistične mašinerije. To je ta čudesna simbiotika koja se javlja u tome romanu koji pretresa temeljna pitanja civilizacije, istorijskih zakonitosti, odgovornosti socijabiliteta za ljudska nedjela, koja nadilaze subjektivnu krivicu, tretira pitanja moralnosti, pravde i pravičnosti, estetike i trivijalnosti, slobode i ropstva, dostojanstva i ignorancije, a to može samo autor kakav je akademik Rotković koji je u svojoj stvaralačkoj djelatnosti objedinio sve fenomene ljudskoga uma, duboko spoznavši Empedoklova filozofska razmatranja o dvojnosti ljudske prirode – one duševne i božanske, ali i one prirodne i ovozemaljske, koju ovaj grčki filozof nije mogao da razriješi bacivši se u grotlo vulkana Etna, ali je zato mogao naš autor, objedinivši dvojnost ljudskoga bića u jednu realnu entelehiju ljudskoga bivstva što nam je dat kao ukras Višnjega dara – prirode – da se borimo protiv mraka neznanja, predrasuda, zablude, nepravde, nejednakosti i potiranja ljudskoga dostojanstva, čemu autor romana, simboličnog naziva „Ja, Tolsotoj i Hitler“, daje nemjerljivi naučni, književni, poetski, povijesni i umjetnički agon i doprinos.

To djelo kao i njegov autor naliče na onog mornara V. Igoa, „što ploveći širom okeana, smjeli most gradi preko burnih voda / i svijet sa svijetom spaja tankim tragom broda.“

Čedomir BOGIĆEVIĆ

**REAL ENTELECHY OF HUMAN EXISTENCE
DR RADOŠLAV ROTKOVIĆ – “ME, TOLSTOY AND HITLER”,**

The paper presents a review of Radoslav Rotković’s novel “Me, Tolstoy, and Hitler,” and was written on the occasion of book promotion, which was held in Kotor, on 31 January 2012.

Key words: *Radoslav Rotković, novel*